

// ОБЩЕСТВО

Защо (и как) все повече чужденци учат български

Ангелина Рангелова

➔ Българският се изучава от все повече чужденци по света. Над 250 неделни училища на диаспората го поддържат жив от Бразилия до Кувейт и Нова Зеландия.

➔ Завръщането на емигранти и установяването на чужденци в България създават динамични процеси в развитието на езика.

➔ Най-голямото предизвикателство остава глаголното време, а учебните материали имат спешна нужда от осъвременяване.

З „Здравей!“, „Здравейте!“, „Добър ден!“, „Аз се казвам Соня и съм учителка по български език. А ти как се казваш? Откъде си? Какъв си по националност? Обичаш ли баница? А боза?“, „Какво е боза?“. Така звучат първите уроци по български език за начинаещи. След това учещите откриват, че нашият език е дълбока вода с множество подводни камъни, което го прави интересно и сериозно предизвикателство.

Българският се радва на все по-голяма разпространеност сред хора от всички краища на света, които го изучават като чужд език. Ние, българите, сме свикнали по подразбиране да учим езици, да се приобщаваме към по-популярни култури, да търсим късмета си в други държави. След отварянето на България към света обаче се наблюдава и обратният процес. Изучаването на български като чужд език е сравнително нова ниша, която

през последните години търпи интензивно развитие.

Различни са причините, които водят ученици в курсовете по български. Най-често това са семейни партньори на българи, студенти в медицинските специалности, бежанци или мигранти по други причини. Огромен е и броят на деца от български произход, живеещи в чужбина. Не са малко и чужденците, които се възползват от правото да купят имот и да се установят в България. Но има и такива, които нямат непременно практическа нужда от българския език, но са любопитни към културата ни или към лингвистиката въобще.

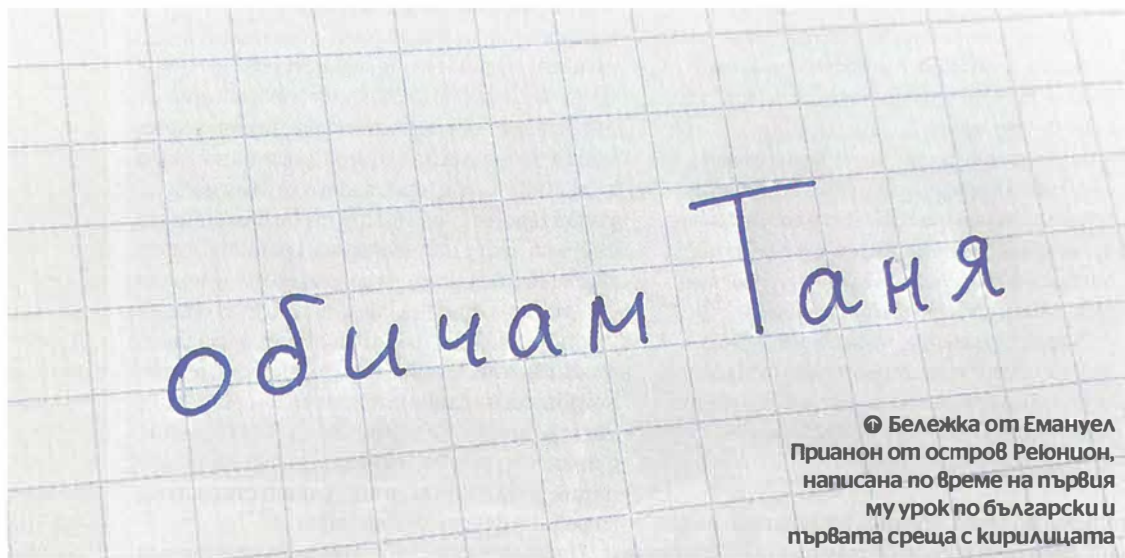
Кирилицата, оказва се, е сравнително лесна и се усвоява бързо по аналогия на латиницата. Има забавни ситуации, като например „ресторант“ да се нарича „лекмопа-хм!“, но опитът показва, че след втория урок повечето учещи вече могат да четат на български. Истинско облекчение е, че се произнася

това, което е написано.

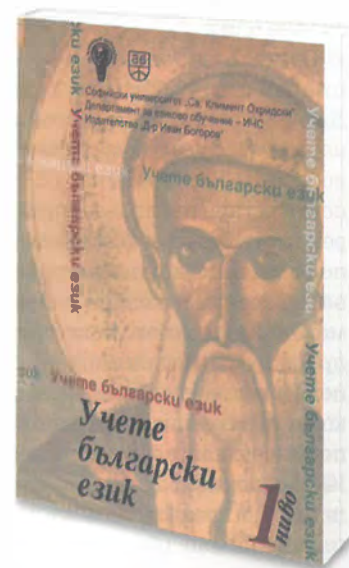
Произношението е специфично, разбира се, както при всеки език, но и то не представлява особена трудност. Звуковете ъ, р, ц, ч, щ придават твърдост на езика, която, в съчетание и със сравнително по-рядката употреба на учтиви форми, понякога се интерпретира като враждебност. „В началото имах чувството, че българите постоянно се карат - спомня си Улисес от Куба, - но вечер свикнах, че просто така звучи езикът.“ Джоу от Китай обаче споделя, че има мелодични звуци, които го правят приятен за слушане. На такова мнение е и Манон от Франция: „Приятно е да се произнася, красиво е за ушите.“

Колко е труден

Според класификацията на езиците по трудност спрямо английския език, съставена от Държавния департамент на САЩ, българският е в трета (от четири) категории, което означава

➔ Бележка от Емануел Прианон от остров Реюнион, написана по време на първия му урок по български и първата среща с кирилицата

„много труден“. До европейските езици обаче той е по-близък най-вече заради сходните понятия за род, число, определителен член и съгласуване на прилагателните имена.

И все пак лесно ли е да се обясни на един чужденец как

се образува множествоно число например. Докато в английския език е достатъчно да добавим s в края на думата, в българския вариантите са много повече от един и два - „влак - влакове“, но „два влака“, „учител - учители“, но „двама учители“, „ябълка - ябълки“, „легло - легла“, „кафе - кафета“, „списание - списания“. А къде е проблемът в „климатик - климатики“? А в „прозорец - прозоречи“? Защо не „мъжове“ или „цветета“? Предълът е списъкът от правила за тази част от граматиката, а изключенията са още повече. И това е едва вторият урок в програмата по български език.

Тобиас от Австрия разказва следната случка. Влиза той в един магазин и уверено се обръща към продавачката: „Добър ден! Как сте?“

Искам да купувам две столи

„Тука не продаваме щори“ - отговаря продавачката. „В този момент, мисля, окончателно се отказах да го науча“, признава Тобиас, но истината е, че след три години в България той разбира голяма част от ежедневните разговори, дори и да не умее да говори.

Тези, които стигат до трети урок, обогатяват арсенала си от наставки и започват като части от пъзел да търсят кое ще пасне най-добре. Определителен член за мъжки род: -ът, -а, -ят или -я. Ами -та в края на думата - това определителен член за женски род ли е (масата, книгата) или множествоно число на думи от среден род (таксата, пердетата, менюта), или по-скоро определителният член на множественото число на средния род (такситата, пердетата, менютата), или просто част от дума в женски род (чантата, тортата). В този момент това, че бъркаш думите самолет, сладолед и следобед, вече ти се струва незначителен проблем.

Този месец впечатление нап-

рави едно събитие, организирано от катедра „Български език като чужд“ на Факултета по славянски филологии към Софийския университет - „Бягство от университета“ - езикова работилница за студенти, изучаващи български език, предлагаща игра, култура и езикова практика чрез пъзели и загадки, свързани с експонатите в Музея на СУ. Катедрата работи активно за осъвременяване на методите за преподаване и заедно с Института за чуждестранни студенти (ИЧС) оформят най-голямата общност за изучаване на български като чужд в България.

За много други начинаещи обаче е трудно да намерят български приятели, които да им помагат да практикуват езика. „Щом доловят акцента ми, веднага минават на английски или френски. Или просто спират да ми говорят. Но откакто вече мога да водя по-дълги разговори, дори отношението на продавачката в магазина се промени, вече ме посреща с усмивка“, разказва Ан-Лор.

Дори за най-близките, семейните партньори, понякога се оказва особено напрегащо да преподават езика. В този момент на помощ идва професионалният учител. Има семейства, които живеят в чужбина, и дори когато двамата родители са българи, за улеснение у дома се говори на местния език. На по-късна възраст децата пожелават и започват да учат български от основите.

Финли е на седем години и живее в Лондон. Два пъти в седмицата рано сутрин той се среща онлайн с учителката си, за да е готов за ваканциите при баба и дядо във Варна. Обича да пее и репертоарът му с български песни е впечатляващ. Понякога в уроците участва и по-малкият му брат Аксел. Маги от Ливърпул пък се запалва по уроците покрай баща си. Често се случва така, че в едно семейство децата започват уроци по българ-

Различни са причините, които водят ученици в курсовете по български. Най-често това са семейни партньори, студенти по медицина, бежанци.

ски именно по инициатива на родителя, който не е българин. Понякога учат и заедно, като например Даниел и Йово от Франкфурт, като майката Грета също участва в уроците с голям ентузиазъм. А близнаците Райо и Роман от остров Бермуда са в списъка на чакащи за курс за малки деца, понеже все още не са навършили минималната възраст от две години.

Манон има български произход, но българският език се е изгубил в семейството ѝ. Нейният дядо, скулпторът Борис Табаков, заминава за Париж на 9-годишна възраст, където е трябвало да говори само на френски. „Дядо ми четял български вестници, но майка ми, неговата дъщеря, никога не го е чувала да говори на този език“, разказва Манон. Тя е първият наследник, който проявява интерес не само да научи езика, но и да предприеме пътувания в България, за да търси в архивите свидетелства за своята прабаба, музиколожката Райна Паликарова, защитила докторат в Сорбоната, и за пращядо си, художника Иван Табаков, който също е учил в художествена академия в Париж, но е прекарал живота си в България. Манон научава български

Самостоятелно чрез приложения и онлайн ресурси

„Винаги съм се чувствала българка, а сестра ми - не.“ Самата Манон е артистка и разработва творчески проект с архивите за своите български предци. Завръщането в България на българи,

родени или живели дълго зад граница, е глобален феномен в момента и това създава истински динамични процеси в развитието на езика - всеки допринася със собствения си лингвистичен опит и преоткрива по нов начин родната реч.

Никак не са малко и случаите, в които чужденци се устройват в България, най-често заради работа или в търсене на по-спокоен и евтин живот. Някои обаче изпитват истинска свързаност със страната ни. Франсоаз е дългогодишна пътешественичка, обиколила почти всички страни по света. През 2018 г. посещава България за първи път - случайно нейни приятели ѝ казват, че заминават с автомобила си, за да купят качествен български мед, и тя решава да се присъедини към тях. Докато се разхожда в Копривщица, получава *сoup de foudre* по това място и решава да купи къща там.

Процесът е дълъг, сложен и много скъп, но тя не се отказва. По време на летата си в Копривщица тя завързва дълбоко приятелство с жена, която е запален франкофон, и двете започват интересен обмен на езици. Франсоаз също така има опит с учителка по български език от Пловдив. Два пъти в седмицата двете хващали влака, за да се срещнат в Карлово за уроци.

Подобно усещане за съдбоносна свързаност с България има и Лиса от Дания. Лиса е наскоро пенсионирана стюардеса, когато тръгва с камиона си на обиколка из Европа. Камионът обаче се поврежда по пътя близо до Ябланица. Тя ментално решава да купи парцел в района и да започне да отглежда животни. Научава български език по слух от съседите си в ромската махала, което ѝ носи любопитен акцент. За граматиката изкарва кратък курс. Едно от съчиненията ѝ за домашна работа показва завидно владеене на множествоно число, определителен > 70

⊕ Григорий от Германия

> 69 член и притежателно местопомещение: „Ставам рано сутринта и отивам да давам храна на животните. Магаретата ми са много мили. Малкото ми магаре се казва Марко, а голямото Мая. Имам и овце, зайци, кокошки. Моето куче е умно. Днес е идеален ден - няма Токио, няма Ню Йорк.“ Въпреки че езиците ѝ се отдават и си служи свободно с български, признава, че

Глаголите са голямо предизвикателство

- свършен и несвършен вид на глагола и образуването на минали времена никак не са очевидни в сравнение с други езици.

Който не е преподавал българска граматика, най-вероятно не се е замислял, че за всяко действие обикновено трябва да се научат две отделни думи - „сядам - седна“, „ставам - стана“, „отивам - отида“, „отварям - отворя“ - огромен е списъкът на двойки от свършен и несвършен вид на глагола. Научаването им е решаващо, за да изразиш дали едно действие се случва веднъж и е завършено, или се повтаря и продължава известно време.

Жан живее в София от 13 години и тук отглежда четирите си деца. Тя разказва интересна история за недоразумение с майката на една съученичка на дъщерите ѝ. Двете жени се уговарят да си помагат при взимане на децата от училище. „Да, да, аз ще вземам децата в сряда“ - съгласява се Жан. Събеседничката

ѝ разбира, че става дума за всяка сряда, и спокойно си прави седмични планове. От своя страна Жан има предвид само идната сряда - „Аз ще взема децата...“ - една едва доловима буква, която се оказва ключова.

Изглежда, че свършеният и несвършеният вид на глагола е най-големият препъникамък в изучаването на български език. В своята статия „За някои специфични проблеми при преподаването на глаголният вид (с оглед преподаването на български език като чужд)“ проф. Красимира Чакърова от Пловдивския университет прави обзор на методическите стратегии, които използват различни учебници за чужденци, за да обяснят вида на глагола. Изводът е, че повечето учебници не успяват да представят темата в пълнота и че е нужно осъвременяване на подхода към видовата проблематика, която е голямо предизвикателство дори за специалистите по българска филология.

Като цяло преподавателите и учещите отбелязват като основно затруднение именно

Липсата на достатъчно съвременни учебни материали

Най-популярни са учебниците на Софийския университет, НБУ и Великотърновския университет. Интересен е методът, разработен от неправителствените организации „Каритас“ и „Български червен кръст“ в услуга на

⊕ Франсоаз от Франция

⊕ Китайските студенти, които са си избрали и български имена (от ляво надясно): Зорница (Джоу Куйюй), Бояна (Уан Юциен), Елисавета (Дзян Югзие), Марина (Мао Ифей), Надежда (Чън Джъю)

мигрантите, търсещи убежище. „Български език за бежанци“ е сравнително модерно разработен учебник с допълнителни материали.

Остава липсата на занимателни материали, достъпни онлайн. Има приложения, които са полезни за научаване на речников запас, но не и на граматика. Изкуственият интелект, въпреки че се обучава скоростно, все още говори странен български и учителите препоръчват да не се използва за учене на езика. Важен форум по темата е международната научно-приложна конференция „Контакт на езици и култури“.

Различни са структурите, които предлагат обучение по

български език - от българските училища в чужбина и университетските програми във факултети по лингвистика до частните школи и индивидуалните учители фрилансъри. Много популярни са онлайн уроците. Списъкът на българските неделни училища в чужбина наброява над 250, като най-много са в Испания, Великобритания и САЩ, но има и изненадващи локации като Бразилия, Нова Зеландия, Израел или Кувейт. Тези училища, принадлежащи към МОН, се посещават от деца с български произход и са свързани в мрежа с български читалища, културни центрове и неформални общности, организирани изцяло от доброволните усилия на диаспо-

рата. В такова неделно училище учениците могат да се подготвят и за изпит за сертификат за владеене на езика. Стандартизирани тестове по български език като чужд по Общата европейска езикова рамка се провеждат от Департамента за езиково обучение и продължаваща квалификация при СУ „Св. Климент Охридски“.

За чужденците, които желаят да получат българско гражданство или да практикуват медицинска професия в България, има отделни изпити, които се провеждат от Института по образованието. През 2025 г. са постъпили 712 заявления от кандидати за гражданство, а 189 лекари са се явили на изпита по български език за медицински специалисти - от тях едва 86 са го преминали успешно.

Именно изпитът за медицина е най-тежък като съдържание на граматика и речников запас и той е само едно от многобройните административни усложнения за специалистите. Анна Владимировна е невролог с над 25 години стаж и доцент и преподавател в Медицинската академия в Запорожие. В началото на войната в Украйна тя пристига в България с идеята, че е за малко, но събитията налагат да остане тук. Докато преподава онлайн на студентите си и през някол-

ко месеца пътува до Украйна за практически занимания и прегледи, тя се захваща и с изучаването на български език. Учи по 3-4 часа всеки ден и след три месеца успява да премине успешно езиковия изпит. Въпреки това се сблъсква с множество други административни препятствия, които не ѝ позволяват да ден днешен да започне практика в България.

Бюрократията, формулярите и общуването с институции за повечето чужденци в България са истинска игра на оцеляване, независимо от нивото им на владеене на езика. Любопитно е, че в отдел „Миграция“ се обслужва само на български, дори и за новопрестигналите в страната. Има и изключения, като например опита на Григорий. Той отбелязва, че администрацията в България е доста достъпна. Григорий владее български на ниво С1. От 2016 г. изучава езика с инженерна прецизност. Обича да слуша и чете новини, за да разбере по-добре България. При разговор с него само опитно ухо може да долови лекия акцент. Той самият споделя, че е развил усет за ритъма на езика, макар и все още да бърка понякога ударенията на думите. Той е инженер, дипломиран в Германия, а съпругата му е китайка. Семейството

планира да устрои живота си в българско село.

Срещат се и ентусиасти, които нямат действителна практическа нужда от нашия език, но въпреки това влагат страст в ученето му. Лорън живее в Австралия и е посещавала България само веднъж. Говори единствено английски, родния ѝ език, а това означава, че изучава рядък език от трета категория по трудност. Мотивацията ѝ да учи езика е свързана с любовта ѝ към една жена в България. Нейната приятелка говори перфектно английски, така че няма езикова бариера между тях, но за Лорън изучаването на български е начин да опознае още по-добре света на своя любим човек, да се докосне до културата и средата ѝ. Тя следва онлайн курс с преподавател от България, което в нейната часова зона се пада късно вечерта, но това не я отказва.

Фани пък е на ръководна позиция в голяма международна компания. Въпреки че всички в офиса говорят английски, за нея е важно да познава и местния език. „За мен това е засвидетелстване на уважение към моя български екип, начин да им покажа, че се интересувам от тяхната страна, култура и език, че полагам усилие да ги разбирам и да създам връзка на доверие.“ **IK**

Препоръчани учебни ресурси

- „Български език за бежанци“ в три части с допълнителни материали.
- „Учете български език“ в три части - академично издание на Софийския университет, подготвящо за подготовка за изпити
- „Здравейте!“ в три части - академично издание на Нов български университет
- „Аз говоря български“ в две части - академично издание на Великотърновския университет
- „Тестови задачи“, както и всички издания на категорията „Български език като чужд“
- „Български без усилие“ - издание за франкофони на Мари Врина-Николов.

Препоръчани курсове

- Курс на ИЧС - присъствени групови занимания
- Курс на НБУ - присъствени групови занимания
- Френски културен институт - присъствени и онлайн индивидуални уроци за франкофони
- Co-workinStudio - онлайн групови занимания
- Uchiteli.bg - широка база от фрилансъри, предлагащи индивидуални уроци

Препоръчани онлайн помагала

- Mondly - приложение за езици, предлагащо български
- Wordwall - платформа за материали, създадени от учители

ВЗЕМИ
XTRA
С KAUFLAND CARD XTRA

XTRA

- › Отстъпки
- › Купони
- › Продукти за 0,01€
- › Лоялни точки

Повече информация
на kaufland.bg